

Prof. JUDr. Ivo Telec, CSc.

AKTUÁLNÍ OTÁZKY VEŘEJNÉ SPRÁVY
ZNALECTVÍTHE TOPICAL ISSUES OF THE PUBLIC ADMINISTRATION OF
EXPERTISING

Některé základní teze tohoto příspěvku pod názvem Znalecká praxe z pohledu advokáta autor přednesl na XVIII. Mezinárodní vědecké konferenci soudního inženýrství, pořádané Ústavem soudního inženýrství Vysokého učení technického v Brně ve dnech 23. až 24. ledna 2009.

ANOTACE: Příspěvek podrobně právně rozebírá veřejnoprávní postavení znalců. Stať je věnována historickým souvislostem i aktuálním otázkám výkonu znaleckého veřejného úřadu, veřejné správy znalectví a též rozebírá jednotlivá subjektivní veřejná práva znalců, např. ústavně zaručené hospodářské a politické právo. Autor podrobně odvíjí tezi o tom, že výkon znalecké činnosti na základě úředního pověření v právních řízeních je výkonem veřejného úřadu. Zatímco v ostatních případech se již jedná o činnost mimo výkon veřejného úřadu.

KLÍČOVÁ SLOVA: znalectví, veřejná správa, veřejný úřad, subjektivní veřejná práva

ABSTRACT: The contribution discusses in detail the legal status of public experts. Essay is devoted to the historical background and current issues of the expert performance in the public office, public administration and it also examines the various subjective public law experts, such as constitutional guarantee of economic and political rights. Author warrants detailed argument that the exercise of expert activities of an official commission in legal proceedings is a public office. While in other cases already is an activity outside public office.

KEYWORDS: expertising, public administration, public authority, public rights

„Soud stejně nic nevyřeší!“

Zpráva znalce advokátovi, 2009¹

1. ÚVODEM

Letošního roku, v roce 2009, v Česku působilo 10 627 znalců, fyzických osob, nemluvě o tlumočnících, a 445 znaleckých ústavů včetně vysokých škol plnících jejich funkci.² Navzdory tomu právní otázky znalectví a tlumočnictví stojí stranou vědecké pozornosti právnické.

Zpočátku svého, dílem kritického, příspěvku předesílám, že česká veřejná správa znalectví a tlumočnictví plně neodpovídá aktuálním věcným ani právním požadavkům. Svědčí o tom i to, že dva dosavadní pokusy o nový znalecký a tlumočnický zákon, a to z roku 1997³ a podruhé z počátku tohoto tisíciletí⁴, skončily

bezúspěšně. Nepočítaje v to další návrh, jímž byla významná novela stávajícího zákona z roku 1967, která parlamentně pramenila v roce 2000 a rovněž tak skončila bezúspěšně.⁵

V současnosti, v letech 2008 až 2009, byl připraven již třetí podstatný zákonodárně politický pokus, jímž je vládní návrh velké novely platného zákona o znalcích a tlumočnících z roku 1967, která by snad měl věc řešit právně politicky rychleji nežli by tomu podle

vlády pro občanské právo, v níž uplatnil své dílčí připomínky. K ministerskému návrhu viz Soudní inženýrství, 16. 2003, č. 4, s. 167–198.

⁵ Viz poslanecký návrh (poslanců Křečka a Svobody) zákona o Komoře soudních znalců České republiky a o změně zákona č. 36/1967 Sb., o znalcích a tlumočnících, který byl Poslaneckou sněmovnou zamítnut v prvním čtení; viz sněmovní tisk 803. III. volební období. Návrh posiloval znaleckou profesní samosprávu zřízením veřejnoprávní korporace s dobrovolným členstvím, jejím nadáním pravomocí a působností, a s podstatnou vazbou na výkon veřejné správy znalectví orgány státu. Dosavadní profesní spolek stejného názvu byl korporací „jen“ soukromoprávní. Návrh se jevil jako rozumně vyvážený, ačkoli řešil jen dílčí stavovský problém.

In margine uvádím, že část politiků neměla či nemá politický zájem na jen korporativistických rysech české občanské společnosti. Možná proto, že tím dochází k „odsávání“ části státní moci, a to v našem případě nikoli směrem „nahoru“ evropskou komunitarizací ani směrem „dolů“ regionalizací a municipalizací na kraje a obce (vertikálně), nýbrž horizontálně ve prospěch profesních samospráv sdíleně vykonávajících veřejnou moc spolu se správními orgány státu či někdy více nebo méně namísto nich. Stov. např. zákonodárně politicky se měnící veřejnou správu soudního exekutorství z pohledu postavení státu a profesní samosprávy.

¹ Nelze vyloučit znalcův předsudek.

² Viz Brudíř A.: Současný stav znalecké činnosti v ČR. Soudní inženýrství, 20. 2009, č. 1, s. 13. Podrobnou tabulku seřadil Karabec.

³ Vládní návrh zákona o soudních znalcích a soudních tlumočnících a o změně a doplnění některých zákonů byl Poslaneckou sněmovnou vrácen k dopracování; viz sněmovní tisk č. 346, II. volební období.

⁴ Autor se tehdy, asi roku 2001, zúčastnil projednávání ministerského návrhu zákona o soudních znalcích a tlumočnících v pracovní komisi Legislativní rady

všeho bylo u zbrusu nového zákona.⁶ Návrh lze zásadně přivítat. Celkově vzato, jsem pro oživení některých myšlenek zrušeného československého zákona z roku 1949. A to vše v provázanosti s dnešním správním řádem z roku 2004 a soudním řádem správním z roku 2002.

Za **nejvážnější právní problém** z hlediska výkonu veřejné správy znalectví a tlumočnictví považuji tu skutečnost, že orgány veřejné moci dlouhodobě a v různých případech odmítaly či odmítají podrobit své rozhodovací správní **postupy** podle zákona o znalcích a tlumočnících podpůrnému použití správního řádu. Navzdory tomu, že tento postup vyplývá z donucující, kogentní, právní normy (§ 1 odst. 2, resp. § 180 spr. ř.).

Důsledkem je **upření procesních práv** znalecům a tlumočnickům, ačkoli se jedná o práva přiznaná zákonem a o **nedostatečná šetření jejich oprávněných zájmů** profesních, hospodářských a politických (§ 2 odst. 3 spr. ř.).⁷ Těžko bychom pak mohli hovořit o **spravedlivém procesu** anebo o **dobré správě veřejných věcí**, a to ze strany ministra spravedlnosti a předsedů krajských soudů. Následná náprava ve správním soudnictvím pokaždé znamená další náklady osobní, věcné i časové. Situace se jeví tak, jakoby snad některé orgány veřejné moci „uvízly“ v myšlenkových schématech z doby československého socialistického práva, zejména z let 1967 a 1959, a na **subjektivní veřejná práva** nahlížely pracovněprávně (soukromoprávně), aniž se však o soukromá zaměstnanecká práva pracovní jedná anebo kdykoli v našich dějinách jednálo.⁸

Jen okrajově připomínám, že samostatnou, dílčí, právní pozornost do budoucna zasluhuje postavení znaleckých ústavů,⁹ zvláště pak vysokých škol veřejných nebo soukromých.¹⁰

⁶ K otázkám stavu znalectví a aktuální novelizace zákona viz *Bradáč, A.*: Op. cit., s. 12–15. *Bradáč, A., Karabec, J.*: Přípravovaná novelizace zákona o znalcích a tlumočnících. *Soudní inženýrství*, 20. 2009, č. 1, s. 16–31. *Mikš L.*: Poznámky k navrhované novele zákona o znalcích, *ibid.*, s. 32–33.

⁷ Kupříkladu k tomu, že k odvolání znalce z veřejné funkce dochází ve správním řízení se všemi procesními právy a náležitostmi postupu viz veřejně přístupné rozsudky Nejvyššího správního soudu v Brně čj. 6 A 57/2002-61 ze dne 4. 2. 2004 a čj. 2 As 67/2004-45 ze dne 14. 7. 2005. S oběma rozsudky lze plně právně souhlasit.

Kriticky též můžeme poukázat na dlouhodobou praxi ministra spravedlnosti a jim pověřených předsedů krajských soudů, kteří se domnívají, že jejich udělování výstrah znalecům je údajně vyloučeno z rozhodování ve správním řízení, a tudíž je vyloučeno i z rozkladového nebo odvolacího přezkumu, ačkoli výstraha mění znalecké právo, resp. právní postavení znalce.

⁸ Dějinně to mohlo být *nepřímo* ovlivněno, krom jiného, ideologickým prostředím někdejšího politického *kultu práce*, jehož zákonodárným výrazem byl československý zákoník práce z roku 1965; srov. též „brigády socialistické práce“ nebo čestný titul *Hrdina socialistické práce* (nař. vl. č. 34/1959 Sb.), zrušený roku 1990. Základní otázka subjektivních lidských a občanských práv v tomto *politickém kultu* hrála jen dílčí, a to pouze sociální, roli.

⁹ Mezi právní kuriozity veřejné správy znalectví patří úřední zápisy některých lidí mezi znalecké ústavy, právně pojmově tvořené právníckými osobami. Některé orgány veřejné moci se domnívaly či stále domnívají, že člověk, který podniká, je právníkou osobou, aniž by však zákon takovou smyšlenku (právní fikci) znal. Je pravdou, že počátkem 90. let se v některých zákonech, o něž se zde ale nejedná, tato fikce vyskytovala. Dodnes se, kupodivu, objevuje v některých případech správního trestání.

Z právnícké literatury ke znaleckým ústavům viz práce *Hanáky: Hanák, J.*: Odpovědnost znaleckých ústavů za znalecký posudek. In: *Dávid R., Neckář J., Schmälek D.* (eds.): COFOLA 2009: the Conference Proceedings. Brno: Masarykova univerzita 2009, v tisku. Podmínky zápisu do prvního oddílu seznamu ústavů. In: *Junior Forensic Science Brno 09*. Sbor. Brno: Vysoké učení technické 2009. (CD-ROM).

¹⁰ Kriticky k tomu z hlediska přípravy vládní novely zákona o znalcích a tlumočnících viz *Mikš L.*: Op. cit., s. 32–33.

Celkově nezbyvá nežli kriticky poznamenat, že v době československého socialistického „státu a práva“ hrála **subjektivní práva** lidí i právníckých osob až druhotnou roli, když vládnoucí, státní, ideologie z **politických** důvodů upřednostňovala pojem „právní vztah“, jenž vyvěral ze společenských, zejména výrobních, vztahů. Navíc subjektivní práva veřejná nebo soukromá nebyla ani rozlišována a tento právní pojem nebyl používán. Vedle toho byl kladen důraz na právo v objektivním slova smyslu, tedy ve významu právního řádu (jako projevu stranicko politické vůle), ve smyslu „regulace společenských vztahů“ čili převážně administrativně-direktivního řízení pozemských poměrů. Dodnes působícím projevem této politiky a ideologie je například platné znění znaleckého slibu podle zákona z roku 1967 (viz níže).

Milieu, v němž byl dnešní zákon přijat, je zhruba popsáno výše.¹¹

Základní myšlenkovou **tezí** mi je, že úředně pověřený výkon znalecké a tlumočnické činnosti v právních řízeních představuje výkon **veřejného úřadu** se zákonnou pravomocí a působností posudkovou. Podrobnosti dále rozvádím. Teze je rozvedena a doplněna poukazem na ústavně zaručená **veřejná subjektivní práva** znaleců a tlumočnicků.

2. SOUČASNÉ ZNALECKÉ PRÁVO Z ROKU 1967 A PŘEDCHOZÍ ČESKOSLOVENSKÉ PRÁVO Z LET 1959, 1949 A 1939

Český zákon o znalcích a tlumočnících (zák. č. 36/1967 Sb.), původně československý unitární předpis,¹² byl přijat v návaznosti na **socialistické rekonstrukce československého práva**, politicky zapříčiněné přijetím socialistické Ústavy v roce 1960, a v době před vznikem československé federace. Ve své podstatě se jednalo o zákonodárnou reakci na mocensky vnucené **právně politické proměny**, založené na **radikální diskontinuitě** se starším „buržoazním“ právem. Zvláště to je patrné tehdy, srovnáme-li dnešní zákon o znalcích a tlumočnících z roku 1967 se *zákonem č. 167/1949 Sb., o stálých přisezých znalcích a tlumočnících*, zrušeným roku 1959 *zákonem č. 47/1959 Sb., o úpravě právních poměrů znalců a tlumočnicků*.

Československý zákon z roku 1959 se částečně obsahově **vyhykal znalectví** (odbornosti) tím, že znalec měl mít nejen potřebné odborné znalosti a zkušenosti, ale též potřebné znalosti „politické“ (sic!).¹³ Naštěstí zákon z roku 1967 již tento odborně pochybný osobní předpoklad nestanoví.

¹¹ V české vědecké literatuře v obecnosti viz *Příbáň J.*: Komunistická teorie státu a práva: kritický nástin strukturálních znaků a vývoje československé právní teorie v období let 1948–89. In: *Malý K., Soukup K.* (eds.): Vývoj práva v Československu v letech 1945–1989. Praha: Karolinum 2004, s. 60–74; tamtéž viz odůvodnění pojmu „komunistická“, nikoli „socialistická“ teorie.

¹² Slovensko rovněž tak převzalo tento československý zákon po zániku česko-slovenské federace roku 1992. V roce 2004 jej však zrušilo a nahradilo vlastním zákonem novým; viz *zák. č. 382/2004 Z. z., o znalcích, tlumočnících a prekladateľov a o zmene a doplnení niektorých zákonov*. Srov. *Szylágyi M., Bartošová V.*: Znalecká činnost v Slovenskej republike. *Právní rádce*, 13, 2005, č. 1, s. 42–44.

¹³ Když si odmyslíme dobové politické ideologické a mocenské okolnosti a zevšeobecnění politických požadavků snad na veškeré činnosti i povahy ryze odborné, byl se tak dělo v různé míře, má požadovaný *politický* předpoklad do určité míry a v obecném občanském slova smyslu ospravedlnění. Vycházím z teze, že výkonem znalectví v režimu dnešního zákona č. 36/1967 Sb., o znalcích

Ačkoli byl ještě starší československý zákon z roku 1949 přijat již po politickém převratu v roce 1948 a v době politického nástupu „zlidovění soudnictví“, jedná se o předpis, který může být **dodnes vzorem** pro změnu i budoucí tvorbu nového znaleckého a tlumočnického práva českého. Vyplývá to již z toho, že v roce 1949 (asi až do konce let 50.) se na tvorbě československých zákonů ještě odborně podíleli právníci s „buržoazním“ právníkům vzděláním vysoké právní, jazykové a legislativně-politické kultury, která tehdy ještě byla srovnatelná s civilizovanými právními státy alespoň po stránce formální, logické, právně pojmové a právně jazykové. Pokud jde o zmiňovaný zákon z roku 1949 můžeme o něm říci, že by i dnes zásadně právně obstál i po stránce obsahové s výhradou některých částí, jako byly ideologicky zpolitizované předpoklady způsobilosti [§ 2 odst. 1 písm. a)], některé části znalecké přísahy (§ 5) anebo podmínka státní příslušnosti, byt prominutelná [§ 2 odst. 1 písm. a)].

Vyzdvihnout je zapolřebí například to, že zákon z roku 1949, podobně jako vládní nařízení z roku 1939, správně mluví o „**znaleckém úřadu**“, což plně vyhovuje podstatě a smyslu dnešního ústavního pořádku, jakož i současně **ochraně veřejných subjektivních práv znalce** či **práv uchazeče o znalecký úřad** procesními prostředky nejen **správního řádu**, ale **též soudního řádu správního**. Dnes často používaný pojem „funkce“, namísto „úřadu“, pramení spíše v politickém řádu, když v řádu právním se tradičně a správně hovoří o „úřadu“ (a o úřednících). Rovněž ustanovení o **dozoru a o kárné moci** mohou posloužit za **vzor** pro budoucí českou úpravu. Vneposledku stojí za pochvalu jazyková kultura a celkový sloh starého zákona z roku 1949.

Žel, o dnešním socialistickém zákonu z roku 1967 to již říci nelze. Zhruba od počátku 60. let minulého století totiž v Československu – pod neblahým vlivem již zmíněné Ústavy z roku 1960 a později i právnických učebnic a politicky zideologizovaného obsahu právního vzdělávání – radikálně poklesla jazyková úroveň většiny právních předpisů a k horšímu se proměnil odborný právní jazyk a sloh celkově.¹⁴ Stalo se tak v důsledku politického zideologizování zákonodárné kultury, jež se stala pouhou služkou politické moci zaobírající se **diskontinuitním „budováním socialistického společenství“**. To se pak neblaze projevilo i v kultuře právního vzdělávání. „Otrávené plody“ tohoto procesu někdy působí dodnes, třeba jen nepřímým prostřednictvím našich vlastních omezených myšlenkových schémat či stereotypů.

Příkladem za všeho může být **odlišné znění znaleckého slibu** podle dnešního zákona z roku 1967 a **znalecké přísahy** podle zákona z roku 1949. Dovolávání se „svědomí“ se z dnešního znaleckého

slibu vytratilo.¹⁵ Navzdory tomu, že slib na své svědomí byl obsažen ještě i v „lidově demokratickém“ zákonu o úpravě právních poměrů znalců a tlumočnicků z roku 1959, zrušeném v roce 1967 dnešním zákonem. Namísto toho je dnešní znalec nucen slíbit, značně formalisticky, státně a zákonně pozitivisticky, že bude „*přesně dodržovat právní předpisy*“. Jistě to má svůj význam kupříkladu u různých technických či ekonomických výpočtů prováděných znalcem, pokud jsou stanoveny právními předpisy, anebo pro účtování znaleckého v právních řízeních podle sazeb stanovených právními předpisy. Takovéto detaily však **nedosahují významové úrovně a hodnoty** znaleckého slibu, jenž má být vznešenou přísahou u vědomí vlastní odpovědnosti za výkon odborného úřadu a připomenutím si této odpovědnosti před působením vyšší moci nežli lidské, jakož i před lidmi (bližními), jejichž životní osudy může znalec svým posudkem podstatnou měrou ovlivnit.

Vzorem budoucí české úpravy znalectví a tlumočnictví může dílem být i české *vládní nařízení č. 269/1939 Sb., o seznámení stálých soudních znalců*, přijaté na základě česko-slovenského ústavního zákona zmocňovacího z roku 1938 (č. 330/1938 Sb. z. a n.) již v době nesvobody, tzv. Protektorátu Čechy a Morava. Na zřeteli mám zejména **procesní postup při postihu znalců a šetření trvání jejich způsobilosti**.

3. VEŘEJNÝ ÚŘAD ZNALECKÝ A VEŘEJNÝ ÚŘAD TLUMOČNICKÝ

Již jsme si uvedli, že dříve platné právo z let 1949 a 1939 používalo v souvislosti se znalectvím – nikoli ale již ve spojení s tlumočnictvím – pojem „úřadu“.

S ohledem na **organizační povahu institutu znalectví a tlumočnictví** je nutno i dnes hovořit o **znaleckém, popř. i o tlumočnickém úřadu**.¹⁶ A to ve smyslu **předmětu veřejného práva, nikoli subjektu** veřejné správy jako je tomu například u Úřadu na ochranu hospodářské soutěže aj.¹⁷ Subjektem veřejné správy je ten, kdo znalecký nebo tlumočnický úřad vykonává.

Jedná se přitom o věcně **odborný úřad veřejný**,¹⁸ nikoli

¹⁵ Naštěstí se *svědomí* navrátilo do slibu soudeovského. Dovolávání se svědomí a vědomí (v tomto pořadí) znalce, překladatele a tlumočnicka zná kupř. i *slovenské právo* z roku 2004.

¹⁶ Socialistické právo, založené na ideologii komunistické, politicky záměrně *potlačilo* tradiční právní pojem veřejného úřadu a úřadu vůbec. Z důvodů politických byl upřednostňován, a to i v právních textech, pojem „funkce“, resp. „veřejné funkce“. Nepochybně to souviselo i s politickým funkcionalstvím. Další pohnutkou bylo „zlidovění“ státní moci, tedy i její politické a sociálně třídní „odúřednění“, které by snad mohlo mít jistou měrou své ospravedlnění v reálných poměrech, kdyby se týkalo odstranění přepjatého formalismu, zákonného pozitivismu, přerostlé a nadměrné byrokracie a podobných jevů, jež byly a jsou na úkor svobodného života i právního státu. O to se ale plně nejednalo anebo nikoli pravou měrou.

¹⁷ Správním úřadem jako *subjektem* veřejné správy se v novější české literatuře zabíral *Polián*; viz *Polián M.: Správní úřad*. Praha: Linde 1997.

¹⁸ Podobně *veřejnoprávně* povahově srov. např. *veřejný úřad vyššího soudního úředníka, veřejný úřad justičního čekatele* nebo *veřejný úřad asistenta soudce*, přičemž do jejich působnosti spadá i rozhodovací činnost o cizích právech v soudních řízeních. Nemluvě o *veřejném úřadu soudeovském*. V těchto případech ale nejde o veřejné úřady věcně odborné (posudkové).

Veřejným úřadem nadaným zákonnou pravomocí a působností, v tomto případě veřejným úřadem akademickým, jenž je akademickým orgánem veřejné moci, je *úřad rektorský* nebo *děkaný* podle zákona o vysokých školách. Vedle toho, v tzv.

a tlumočnických, je uplatňováno *občanské politické právo* přímo se podílet na správě veřejných věcí (čl. 21 odst. 1 Listiny). Lze proto říci, že zákon je implicitně založen na nevyvratitelné domněnce, že znalec či uchazeč o veřejný úřad znalecký z řad veřejnosti má takové *politické znalosti* a zkušenosti, které jsou nezbytné k výkonu tohoto odborného úřadu v občanské společnosti; např. politickou znalost dělby veřejné moci apod., což má povahu politické znalosti *základního* rázu, kterou lze všeobecně předpokládat bez dalšího zkoumání. V žádném případě by však nebylo ani do budoucna vhodně vracet se ke zcela správně opuštěnému *politickému* modelu československého *znalectví* z let 1959 až 1967.

¹⁴ Srov. *Fidelius P.: Jazyk a moc*. Brno: 4. sv. knižní řady stávkového výboru FF UJEP Brno, prosinec 1989, passim. Po politickém převratu vyšlo v běžném vydání.

soukromý.¹⁹ A to přinejmenším v **hlavní** znalecké nebo tlumočnické činnosti, tzn. v **právních řízeních**, která je vykonávána z **úředního pověření**, vydaného k tomu zákonem povolanými **orgány veřejné moci**, popř. i orgány soukromé moci jako je tomu například u rozhodců, byť i zde se tak děje na základě zákona a v právním řízení.

Můžeme říci, že se jedná o veřejný úřad občasný, popř. o veřejný úřad *ad hoc*. Proto pro něj **nemůže platit** – jinak běžný – **pojmový znak nepřerušného trvání**, kontinuity, či perpetuity úřadu i při změnách v jednotlivých osobách, jež jej vykonávají.

Ani tento pojmový nedostatek však nevyklučuje znalecký či tlumočnický úřad z právně teoretického pojmu a institutu veřejného úřadu.²⁰

Pochopitelně, již z povahy věci samé, resp. ze zákonné pravomoci a působnosti vyplývá, že se v našem případě jedná o **veřejný úřad posudkový**. Nikoli o úřad rozhodovací, neboť mu chybí výsostná pravomoc vrchnostenská. Podobných veřejných úřadů bez rozhodovací pravomoci je ovšem celá řada. Nejde proto o nic neobvyklého. Pomocí tohoto veřejného úřadu stát zajišťuje či obstarává určité **odborné činnosti**, jejichž výkon je nezbytný pro účely právních řízení, přičemž okruh těchto činností i jejich účel jsou vymezeny veřejným právem.

Stručně a schematicky řečeno, můžeme si uvést právně teoretické pojmové znaky veřejného úřadu znaleckého či tlumočnického, a to následovně. Jedná se o veřejný úřad:

- a) **posudkově (jazykově) pravomocný** (bez pravomoci rozhodovací čili o úřad nevchnostenský),
- b) **věcně příslušný** (reální, nikoli teritoriální),

---

ostatní činnosti, se jedná o *úřad soukromý*; rozuměno o soukromou (pracovní) funkci vykonávanou v soukromoprávním režimu; viz např. majetkoprávní jednání.

Uchází-li se o veřejný úřad rektorský nebo děkanský akademický pracovník dané vysoké školy, jedná se nejen o ucházení se o veřejný úřad kýmkoli (veřejnosti), ale v tomto případě zároveň, vedle toho, *souběžně*, i o uplatnění zaměstnancovy příležitosti k funkčnímu (pracovnímu) postupu v zaměstnání ve smyslu zákoníku práce. Takovému akademickému pracovníkovi pak svědčí dvojí, *souběžná*, právní ochrana jeho práva veřejného a vedle toho též práva soukromého. Srov. nároky z veřejného práva uchazeče o veřejný úřad a vedle nich nároky ze soukromého práva zaměstnance, je-li uchazez zároveň zaměstnancem.

Sám pojem *veřejného úřadu* chápu organizačně jako předmět veřejného práva, kdy vykonavatel úřadu je nadán zákonou *pravomocí a působností*, ačkoli se může jednat o fyzickou osobu či o právnickou osobu soukromého práva. Jedná se přitom o veřejné záležitosti posudkové nebo jazykové dle odbornosti nebo jazyka, a to z úředního pověření rozhodujících orgánů veřejné moci, popř. jiných k tomu zákonem povolaných osob. Nejedná se o veřejné věci rozhodovací, které by se týkaly rozhodování o cizích právech či o jiných věcech.

Určitým protipólem veřejného úřadu je nejen *úřad soukromý*, např. úřad advokátní, ale též *podnik*, například *advokátní kancelář*; ve smyslu § 5 obch. zák. Oproti disponibilnímu podniku (věci v právním smyslu, a to věci hromadné), nelze s veřejným úřadem jako předmětem práva veřejného nakládat, jak již vyplývá z jeho veřejnoprávní povahy a učení, jež pojmově vylučuje obchodovatelnost.

Skutečnost, že posudkový či jazykový odborný výkon veřejného úřadu znalci nebo tlumočníky v právních řízeních, nemá *de lege lata* patřičnou odezvu v režimu odpovědnosti za škodu či v právních režimech jiných, podle mého soudu, na výše uvedeném teoreticko pojmovém zařazení (právní kvalifikaci) nic nemění. Zejména ji z hlediska platného právního řádu nevyklučuje jen proto, že v něm není provedena do všech právních důsledků.

¹⁹ Příkladem *soukromého úřadu* může sloužit úřad *rozhodcovský* či *advokátní*.
²⁰ Srov. u *Hoetzla*; viz heslo *Úřad veřejný* ve *Slovníku veřejného práva československého*, v zásadním to, doposud nepřekonaném díle svého druhu v českém právníkém písemnictví; viz *Slovník veřejného práva československého*. Praha: Eurolex Bohemia 2000², sv. V, s. 100–105.

- c) **jednostupňový** (bez služební podřízenosti a úřad neinstanční), nevyklučující ovšem procesní institut důkazního přezkumu posudku v právních řízeních; srov. též *dekoncentrovanost*,
- d) **občasný**, popř. jen příležitostný, *ad hoc*, (ve smyslu, že nejde o stálý,²¹ permanentní, výkon pravomoci a příslušnosti, nýbrž o tento výkon jen dle úředního přibrání pro konkrétní právní věc),
- e) **jmenovaný** (nikoli volený), a to doživotně,
- f) **jednotlivý** (nikoli sborový), ovšem s možnou výjimkou u znaleckých ústavů jakožto právnických osob,
- g) **dohlédaný** (kontrolovaný) orgány státní správy znalectví a tlumočnictví,
- h) **občanský** (neúřednický, nebyrokratický), ačkoli nikoli odborně laický, nýbrž občanský odborný.
- i) **státně decentralizovaný**, a to na osoby fyzické nebo právnické.²²

Vycházím přitom z toho, že znalec občasně nebo dokonce jen příležitostně vykonává

veřejný úřad, který mu byl státem svěřen (do něhož byl státem povolán), přinejmenším **tehdy**, je-li soudem nebo správním úřadem či jiným **zákonem povolaným orgánem** (obhájcem v trestním řízení soudním) v souladu se zákonem **pověřen** podáním znaleckého posudku či tlumočnického úkonu v **příslušném právním řízení a pro účely tohoto řízení**.

Výhradně v těchto **vyjmenovaných** procesních případech má znalecký posudek procesněprávní **význam důkazu znaleckým posudkem**. Avšak s ohledem na **procesní zásadu volného hodnocení důkazů** nemá toto rozlišování žádný procesní význam.

V takovém případě se jedná o **úřední pověření** (bez ohledu na jeho jazykové vyjádření slovy „přibrání“ nebo „ustanovení“), které je v **podstatných**, tudíž v rozhodných, **právních znacích podobné** soudnímu **pověření notáře** jako soudního komisaře k projednání konkrétního dědictví v řízení o dědictví anebo soudnímu **pověření soudního exekutora** provedením konkrétní exekuce v řízení exekučním.

Odhlédneme-li od znaku rozhodování, jedná se o **zásadně právně srovnatelné činnosti** (veřejnou službu), přičemž v případě notářů a soudních exekutorů i dnešní zákony výslovně hovoří o „úřadech“, rozuměno o úřadech „veřejných“; a to již z organizační

²¹ Starší právo sice hovořilo o „stálých“ znalcích, ale bylo to myšleno ve významu znalců „zapsaných“.

²² Proto považuji za právně *nehodné*, jestliže jako znalecký ústav působí sám *stát* prostřednictvím svých orgánů, organizačních složek apod.; viz případ *Kriminalistického ústavu Praha, Policie České republiky*, který byl ministrem spravedlnosti zapsán do seznamu znaleckých ústavů, ačkoli nejde o právnickou osobu, již je zde stát. Jedná se pouze o jeden z celorepublikových útvarů Policie České republiky jakožto orgánu veřejné moci.

Zejména v trestním řízení to může vyvolat *pochyby o spravedlivém vedení procesu ze strany státu proti obviněnému*, jestliže jeden *policejní* orgán provádí procesní úkony, mezi něž patří přibrání znaleckého ústavu (rozuměno státu), zatímco přibráný *policejní* útvar podává posudky na žádost tohoto orgánu. Aniž by se přitom mělo jednat o „policejní stát“. Tím není nijak zpochybňována *odbornost* uvedeného policejního útvaru, nýbrž *procesní spravedlnost*, kdy si znalecký posudek podává stát sám pro sebe, pro účely řízení, jež sám *mocensky* vyvolal a vede. Proto se objevují *pochyby o nezávislosti* zejména v takové konkrétní trestní věci, v níž by nic nebránilo policejnímu obstarání si posudku „mimopolicejního“.

povahy věci samé a vzhledem k legálnímu určení (poslání) těchto úřadů k **veřejnoprávní veřejné službě** s vlastní pravomocí a působností.

Podobnosti také nalezneme při **veřejnoprávním srovnání** znalců a tlumočnicků s **autorizovanými inspektory** podle stavebního zákona.

Proto je též znalec nebo tlumočnick – vedle notáře nebo soudního exekutora – zákonně nadán **veřejným subjektivním právem pečetním**, tzn. právem používat úřední pečeti, zpravidla formou úředního razítka, s malým státním znakem České republiky.²³ Skutečnost, že úřední pečeti je používána i v posudkové činnosti mimo právní řízení (tj. při tzv. ostatní činnosti) je ovšem nedůsledností zákona, která však sama o sobě nic nemění na podstatě věci.

Podobně jako u notářů a soudních exekutorů může i znalec nebo tlumočnick – **vedle výkonu veřejného úřadu** se zákonem stanovenou pravomocí a působností – vykonávat i tzv. **ostatní činnost** rázu ryze **soukromoprávního**.

Při výkonu tzv. ostatní činnosti se již ale **nejedná o výkon veřejného úřadu**, legálně nadaného pravomocí a působností. Podobně jako je tomu například u notářů nebo u soudních exekutorů, kteří při výkonu své „ostatní“ či „další“ činnosti mají právní postavení **soukromoprávní**, které je **právně srovnatelné** například s advokáty, daňovými poradci či patentovými zástupci apod. Do jisté míry srov. například i samostatnou působnost krajů a obcí (a vedle ní přenesenou působnost). *Podobně* můžeme hovořit i o „ostatní“ činnosti například rektorů vysokých škol nebo děkanů fakult.

²³ Zdá se, že uzákonění *práva autorizovaných architektů, inženýrů a techniků, coby soukromníků nevykonávajících žádný veřejný úřad*, používat razítka s malým státním znakem České republiky, k němuž došlo roku 1992 (zák. č. 360/1992 Sb.), mohlo být ovlivněno vybavením si těchto zákonného práva znalců a tlumočnicků, aniž by ale asi byly posouzeny *zásadní právní rozdíly* v jejich postavení. „Autorizaci“ v daném případě uděluje veřejnoprávní zájmová korporace, Česká komora architektů, přičemž se jedná o správní úkon *srovnatelný* například se zápisem advokáta do seznamu advokátů vedeného Českou advokátní komorou jakožto veřejnoprávní zájmovou korporací na základě zákona.

Patřičné dokumenty podle zákona č. 360/1992 Sb. jsou sice prohlášeny za veřejné listiny, ovšem *jen pro úřední účely*. Navíc, zákon může prohlásit za veřejnou listinu i to, co by jinak bývalo bylo listinou soukromou. Legální prohlášení listiny za veřejnou listinu ještě *samo o sobě* neříká o právní povaze úřadu (organizaci činnosti), při jehož výkonu je listina vydávána. Krom toho, není právně vhodné, je-li něco veřejnou listinou jen pro jeden účel, zatímco pro jiný účel se jedná o listinu soukromou; srov. též nutný zřetel na trestný čin padělení nebo poškozování veřejné listiny. Mělo by proto platit buď, anebo. Těžko hovořit o veřejné listině „občas“.

Zákon sice může stanovit v zásadě „cokoliv“, nicméně měl by tak činit způsobem, aby *nerušil rozumné uspořádání poměrů veřejných, nebo soukromých*. Není-li tomu tak, což je náš případ, lze přijetím zákona *objektivně přivodit újmu veřejnosti* spočívající v jejím *klamání o právní povaze a významu některých povolení*.

Lze rozumět lidské snaze o „orazítkování“ zachycení např. architektonického díla uměleckého s představou o jeho „krytí“ z hlediska předpokladu veřejnoprávní správnosti stavební či urbanistické. Jedná se ale spíše jen o vyvolání „optického klamu“.

Podobně, ovšem bez zákonného podkladu ve zvláštním předpisu, a tudíž pod hrozbou správního trestu, používají razítka s malým státním znakem též *daňoví poradci*, přičemž se plně jedná o *soukromníky*, srovnatelné například s advokáty specializovanými na daňové právo, kteří ovšem razítka s malým ani velkým státním znakem nepoužívají, a to ani tehdy, jsou-li úředně ustanoveni obhájcem či zástupcem v právním řízení.

Zcela odlišné právní postavení, a to postavení *veřejnoprávní*, mají *autorizovaní inspektori* podle stavebního zákona, kteří vykonávají veřejný úřad se zákonnou pravomocí a působností podle stavebního zákona č. 183/2006 Sb.

V případě znalců nebo tlumočnicků spadají do této **ostatní činnosti** nejen různé porady, technické či umělecké rozborů, vyjádření apod., ale též **znalecké posudky** či **tlumočnické úkony** podané z **podnětu stran soukromoprávních poměrů mimo právní řízení**; například v době před zahájením soudního či správního řízení, které ani nakonec nemusí být zahájeno.

Jsou-li takto podané znalecké posudky důkazně uplatněny v právních řízeních, **nemají důkazní význam znaleckých posudků**, nýbrž jen běžných listinných důkazů, byť po stránce obsahové i formální splňují veškeré náležitosti znaleckého posudku.²⁴

Výjimkou je pouze **trestní řízení soudní**, v němž i znalecký posudek podaný znalcem z pověření například obhájce v konkrétním trestním řízení má ze zákona **důkazní význam znaleckého posudku** (§ 110a tr. ř.), je-li opatřen k tomu určenou **zvláštní doložkou** podle trestního řádu.

Pro **označení** veřejných úřadů znaleckých a tlumočnických nejsou zákonem stanovena žádná pravidla, leč platí obecná, v podstatě přirozená, **právní zásada zákazu klamavosti**. Z povahy úřední kultury a věci samé vyplývá, že označení úřadu by mělo obsahovat takové **osobní a věcné údaje**, které jsou nejenže výstižné, ale zejména vyplývající z legální pravomoci a působnosti znalce či tlumočnicka; srov. též obsah znalecké či tlumočnické doložky. Znamená to, že musí jít o takové údaje, které vystihují právní povahu daného úřadu, resp. pravomoc a působnost osoby, která jej vykonává.

4. STÁTNÍ SPRÁVA ZNALECTVÍ A TLUMOČNICTVÍ

Veřejná správa je rozmanitá. Vedle územní, akademické či profesní samosprávy zahrnuje i státní správu. Ke státní správě soudů (přesněji „soudnictví“) podle zákona o soudech a soudcích z roku 2002 má svým veřejným určením blízko **státní správa znalectví a tlumočnictví** neboli státní správa výkonu znaleckých úřadů a tlumočnických úřadů podle *zákona č. 37/1967 Sb., o znalcích a tlumočnících*, ve znění *zákona č. 322/2006 Sb.*²⁵

Správně lze hovořit o státní správě „justice“,²⁶ do níž věcně náleží státní správa soudů, státních zastupitelství, vězeňství, probace a mediace, jakož i státní správa znalectví a tlumočnictví.²⁷

²⁴ S tím se do budoucna nelze spokojit. Je-li něco formálně i obsahově znaleckým posudkem, pak se má jednat o důkaz znaleckým posudkem, nikoli o důkaz běžnou listinou, jež fakticky vzato je „znaleckým posudkem“. A to i bez ohledu na procesní zásadu volného hodnocení důkazů anebo právě kvůli ní. Na druhé straně však dnešní stav *procesně* vystihuje právní *odlišnost* mezi výkonem veřejného úřadu a tzv. ostatní činností.

²⁵ Novela se týkala jen daně z přidané hodnoty v souvislosti se znalečným. Státní správy ani podstaty znalectví a tlumočnictví se nijak nedotkla.

²⁶ Jedná se o veřejnou správu *justice* (justiční správu) jakožto o správní instituci a organizační soubor správních činností, nikoli však o rozhodovací činnost soudů. Srov. k tomu ještě zákon č. 319/1948 Sb., o zlidovění soudnictví.

Legální výraz státní správa „soudů“, použitý dnešním zákonem o soudech a soudcích (zák. č. 6/2002 Sb.), může až navozovat dojem, že se jedná o správu *soudní budovy* (o níž se ovšem také jedná). Vzpomínám na filmovou postavu hranou komikem *Vlastou Burianem* v jedné předválečné komedii, kdy tato postava neví, jak oslovit „soud“, a poté, co se plete, zvolí nakonec oslovení „*slavná soudní budova!*“.

²⁷ Srov. též § 11 zákona č. 2/1969 Sb., o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy České republiky.

Jinak svébytná státní správa znalectví a tlumočnictví je součástí správní struktury státní správy soudů **jen do té míry**, do jaké je upravena zákonem o soudech a soudcích (zák. č. 6/2002 Sb.); např. v organizační věci vedení seznamu znaleců krajským soudem.

Podstatné, čili rozhodovací, **správní věci**, jako je výběr znaleců a tlumočnicků z veřejnosti, jejich jmenování a odvolávání či správní trestání, tvoří **samostatnou správní soustavu** státní správy znalectví a tlumočnictví, která je upravena vlastním zákonem, tj. zákonem o znalcích a tlumočnících z roku 1967. Tato státní správa tvoří **organizačně svébytný**, ucelený, úsek veřejné správy, jenž se vyznačuje **vlastní strukturou orgánů výkonné moci**. Vrchnostenskými orgány jsou zde pouze **ministr spravedlnosti** a v rámci jeho pověření **předsedové krajských soudů**. Jedná se tedy o orgány monokratické, nikoli sborové. Dlužno říci, že v celé agendě těchto orgánů tvoří věci znalecké a tlumočnické jen malý díl.

Předsedům krajských soudů **není zákonem dovoleno dále přenášet** výkon státní správy, který byl na ně delegován ministrem spravedlnosti, například na úředníky krajských soudů, kteří mohou být jen koncipisty jejich rozhodnutí či postupů anebo mohou vykonávat jiné kancelářské činnosti.

Orgánem státní správy znalectví a tlumočnictví v rozsahu zákona o znalcích a tlumočnících **není místopředseda krajského soudu**, jemuž v těchto věcech náleží jen „zbytková agenda“, tzn. okrajová správní agenda organizačního a řídicího rázu v rozsahu zákona o soudech a soudcích **bez rozhodovací pravomoci**.

Obě formálně **rozdílné správní soustavy**, tj. státní správa soudů a vedle ní státní správa znalectví a tlumočnictví, mají k sobě svým účelem natolik blízko, že v **širším** veřejnoprávním významu spoluvytvářejí **široce** pojímanou státní správu **soudnictví**, jež má svým účelem blízko ke státní správě vězeňství, jak ostatní odpovídá i legální působností Ministerstva spravedlnosti v porovnání s ostatními ministerstvy.

Ospravedlnění (důvod) veřejné správy znalectví a tlumočnictví spočívá v legální ochraně **veřejného**, nepochybně legitimního, **zájmu na veřejném pořádku ve věcech znaleckých a tlumočnických úřadů** včetně zřizování a obsazování těchto úřadů a na jejich řádném výkonu ve **veřejném zájmu**, neboť výkon těchto úřadů pomocně slouží ke spravedlivému rozhodování v právních řízeních, čímž se tento výkon **potenciálně týká kohokoli** (veřejnosti).

Můžeme říci, že již samo veřejné posudkové působení znaleckých a tlumočnických úřadů je **veřejným blahem**, jež je určeno k tomu, abychom je všichni **právně rovně požívali**. Proto je ve veřejném zájmu tyto úřady **chránit** před útoky anebo zneužíváním a **dohlížet** nad jejich řádným výkonem k **veřejnému prospěchu**.

Znalecká a tlumočnická činnost podle zákona o znalcích a tlumočnících je svou veřejnoprávní povahou a určením **veřejně prospěšnou činností** neboli **veřejnou službou**, jejíž podstatou je **veřejnoprávní režim** ku pomoci a ve prospěch **výkonu spravedlnosti** v právních řízeních k tomu zákonem povolány orgány zejména veřejné moci.

V tomto **veřejnoprávním ohledu úředním** je také **bez právního významu**, zda se v případě znalecké nebo tlumočnické

hospodářské činnosti jedná o podnikání či o jinou výdělečnou činnost ve smyslu práva obchodního či daňového.²⁸

Na tom nic nemění ani to, že v určitém případě při tzv. **ostatní** (soukromoprávní) **činnosti** lze – kupodivu²⁹ – podat znalecký posudek nebo tlumočnických úkon **mimo právní řízení** v rámci soukromoprávního poměru soukromých stran založeného zpravidla smlouvou o dílo či jinou soukromoprávní smlouvou.³⁰

5. ÚSTAVNÉ ZARUČENÉ POLITICKÉ A HOSPODÁŘSKÉ PRÁVO ZNALCE A TLUMOČNÍKA, JAKOŽ I JEJICH ÚSTAVNÍ PRÁVO OSOBNOSTNÍ, PRÁVO NA SOUDNÍ OCHRANU, PRÁVO NA SPRAVEDLIVOU ODMĚNU A PRÁVO VLASTNIT MAJETEK

Veřejná subjektivní práva znaleců a tlumočnicků, jejich základní práva a svobody, jsou, jak je všeobecně známo u těchto práv kohokoli, nejen ústavně zaručena, ale jsou též pod ochranou soudů (čl. 4 Ústavy); srov. též § 2 s. ř. s. a § 3 věta druhá o. s. ř.

Hned zkraje našeho dalšího pojednání nelze vyloučit právní úvahu o tom, že vedle níže popsaného výkonu hospodářského práva se v případě výkonu veřejných úřadů znaleckých a tlumočnických jedná též o uplatnění ústavně zaručeného **veřejného subjektivního lidského práva** rázu **politického**. Jmenovitě **práva přímo se podílet na správě veřejných věcí** (čl. 21 odst. 1 Listiny), které lze v souladu s jeho **podstatou a smyslem** pojímat poměrně **široce** tak, jak odpovídá přirozenému významu lidských práv v lidském životě ve společenství s jinými, jež se vyznačuje i veřejnými záležitostmi a jejich správou.

Kdokoli může chtít být přímo účasten správy veřejných věcí, spočívající v odborném posuzování určitých skutečností v právních řízeních tím, že se bude ucházet o výkon veřejného úřadu znaleckého nebo tlumočnického se zákonnou pravomocí a působností za účelem veřejně prospěšným, jakožto tím, že takovýto svěřený úřad bude ve svém životě vykonávat.

V našem případě se jedná o **přímý podíl** na **odborné**, posudkové, **správě veřejných věcí**, nikoli o takovýto podíl na všeobecné politické správě veřejných věcí. Podobně se s tím setkáváme i u některých jiných povolání. Vzpomeňme kupříkladu úředníka stavebního nebo finančního úřadu či úředníka Úřadu průmyslového vlastnictví, kdy se jedná o výkon **odborných správních činností**

²⁸ Podle Vrchního soudu v Praze je výkon znalecké činnosti, při splnění všech podmínek podle § 2 odst. 2 obch. zák., podnikatelskou činností; viz rozhodnutí ze dne 15. 10. 1993 ve věci sp. zn. Cmz 38/92. (ASPI ID: JUD4546CZ).

²⁹ Údiv je namístě, protože k tomu, aby někdo někomu pro *soukromé* účely mimo právní řízení například odhadl cenu ojetého vozidla, nemusí být odhadce „soudním“ znalecm jmenovaným orgánem veřejné moci, jestliže plně postačuje, aby byl „jen“ odhadcem činným ve svobodném povolání anebo po živnostensku čili, postačuje-li, aby byl „jen“ faktickým odborníkem.

³⁰ Nutno však říci, že v nedávné historické legislativně-politické koncepci z počátku tisíciletí Ministerstvo spravedlnosti vycházelo z toho, že *veřejnoprávní režim* nového zákona o soudních znalcích a tlumočnících by se měl věcně vztahovat jen na *veřejnoprávní služby* v rámci soudních či jiných právních řízení. *Nikoli na činnosti*, kdy jejich výsledek, znalecký posudek či tlumočnický úkon, *není určen pro účely právního řízení*. Zdůrazněno to mělo být i zavedením výrazu „soudní“ znalec a „soudní“ tlumočnick; srov. dnes „soudního“ exekutora. Zdá se však, že Ministerstvo spravedlnosti tuto legislativně-politickou koncepci, kterou dříve prosazovalo, následně opustilo.

včetně činností odborně rozhodovacích. Ve své podstatě a smyslu se i v těchto **odborných veřejných věcech** jedná o uplatňování **lidského práva politického**, které lze vztahovat k jakékoli **veřejné záležitosti**, na níž je dán **veřejný zájem**. S volbou či jmenováním do veřejné funkce jakožto s pouhými technikami vládnutí to samo o sobě nemá nic společného. Nemá to nic společného ani s tím, zda je veřejný úřad vykonává ve služebním či jiném právním poměru včetně možného poměru soukromoprávního, a to pracovního.³¹

Výkonem znalectví nebo tlumočnictví v rámci výkonu veřejného úřadu, tj. z **úředního pověření** soudu či správního úřadu aj. v **právním řízení**, se znalec nebo tlumočník přímo, osobně, podílí na správě veřejných věcí, pokud jde o **chod a podklad pro výsledek příslušného právního řízení**, které by, nebýt jeho odborného výkonu, zásadně nemohlo ani zdárně skončit anebo jen s obtížemi. S jistou nadsázkou lze říci, že „znalec je odbornou odnoží soudce“ apod., jde-li o znalecké pověření soudcovské v právním řízení.

Domnívám se, že ani soudní praxe doposud nekladla důraz na zmíněné **politické právo**, když zohledňovala jen znalecké právo hospodářské; (viz níže).

Ve světle ústavním se znalecká a tlumočnická činnost dále jeví jako výkon ústavně zaručeného **veřejného subjektivního hospodářského práva podnikat a provozovat jinou hospodářskou činnost** podle čl. 26 odst. 1 Listiny.

Zákon o znalcích a tlumočnících přitom – ve shodě s ústavou (čl. 26 odst. 2 Listiny) – stanoví podmínky a omezení pro výkon těchto povolání nebo činností, což není nijak neobvyklé vzhledem k jejich povaze a veřejnoprávnímu významu.

Jinými slovy řečeno, v našem případě se jedná o výkon **subjektivního hospodářského práva na hospodářskou činnost**, která je (vyjma tzv. ostatní činnosti) zároveň **veřejnou službou** ve smyslu **veřejného statku** nabízeného k čerpání kýmkoli, a to ve **veřejném zájmu na odbornosti, nezávislosti a nepodjatosti** posouzení pochybných odborných, **mimoprávních**, otázek v **právních řízeních**.

Veřejný zájem se tudíž projevuje zejména v **legálních požadavcích** (principech či hodnotách), kladených na znalce a tlumočníka, jimiž jsou:

a) **odbornost**, byť se její stupeň může objektivně lišit podle povahy oborů nebo jazyků,

b) **nezávislost**, například na názorech toho orgánu veřejné moci, který ho do úřadu jmenoval,

c) **nestrannost** (nepodjatost) jakožto zejména procesní institut v poměru k účastníkům konkrétního řízení nebo k jejich zástupcům, která by mohla eventuálně vést ke zvýhodnění nebo znevýhodnění některého z nich či k jinému procesně nedovolenému zvláštnímu zacházení.

a to i tehdy, jde-li o jeho činnost **mimo právní řízení** v poměru soukromoprávním. Soukromý zájem jednotlivého zákazníka je i v tomto případě podřízen **veřejným** (obecně sdíleným) **hodnotám nestrannosti a nepodjatosti** znalce a tlumočnicků, v nichž spočívá sama **důvěryhodnost** znaleckého a tlumočnického **stavu** na veřejnosti, jakož i **osobní důvěryhodnost a odborná či vědecká bezúhonnost** (*scientific integrity*) jednotlivých znalce a tlumočnicků, kteří tento profesní stav spoluvytvářejí.

Význam těchto veřejných hodnot, ve spojení právě s **odborností**, je **upřednostněn před soukromými zájmy**, přáními, tužbami či možnými tlaky z rozličných stran.

Z **lidskoprávního** úhlu pohledu nemůžeme nevidět, že výkon znaleckého nebo tlumočnického úřadu může mít přímý nebo nepřímý vliv i na zachování **dobré pověsti** znalce nebo tlumočnicka ve státních, jiných veřejných, odborných nebo zákaznických kruzích či může mít vliv na jeho osobní, resp. profesní čest, a to i jako příslušníka znaleckého nebo tlumočnického stavu (čl. 10 odst. 1 Listiny).

Je-li znalec či tlumočník kupříkladu shledán **vinným ze správního deliktu** podle zákona o znalcích a tlumočnících a je-li v důsledku toho orgánem státní správy znalectví a tlumočnictví administrativně **potrestán výstrahou**, nemluvě o správním **trestu odvolání z veřejného úřadu** (zákazu činnosti určitého druhu), může být takovýto správní akt **objektivně způsobilý ohrožit** ústavně chráněné statky **osobnostní**, resp. jeho ústavně zaručené **základní lidské právo**. Proto musí být vždy pečlivě zkoumána **důvodnost a přiměřenost** postihu, a to i cestou možného procesního přezkumu.

Plně lze souhlasit s právním názorem senátu Nejvyššího správního soudu v Brně z roku 2004, který pravil, že „není možno přehlížet ani skutečnost, že odvolání z funkce znalce již z povahy věci zpravidla představuje i pochybnosti odbornosti dotčené osoby, což se může následně přímo i nepřímo projevit v jejím dalším profesním životě.“³²

Znalcům i tlumočnickům v neposlední řadě svědčí ústavně zaručené **právo na soudní a jinou právní ochranu** (čl. 36 Listiny). Zmezinárodně zde mluvíme o **právu na spravedlivý proces**. V našem případě zejména o právu na spravedlivý proces **správní**.

Znalci ani tlumočníci **nevykonávají** svou činnost za mzdu dle zákoníku práce. Ústavně zaručené hospodářské právo na spravedlivou odměnu za práci podle doslovného výkladu svědčí jen zaměstnancům (čl. 28 Listiny). – Srov. však níže naznačenou možnost rozšiřujícího výkladu na základě **podobnosti**, jde-li

³¹ Mám však zato, že do budoucna by mělo (snad i opětovně) jít výhradně o poměry služební či jiné veřejnoprávní. V žádném případě by se nemělo jednat o poměry soukromoprávní, zejména nikoli pracovní, jejichž právní povaha a určení jsou zcela odlišné.

Politickou potřebu nápravy či obnovení plně funkčního právního státu je však i to, že služební zákon č. 218/2002 Sb. byl sice se značným *právně politickým* otálením a zpožděním přijat, ale jeho uvedení v život, nabytí účinnosti, je opakovaně zákonně oddalováno tak, že veřejnost může nabytí až dojmů, že o nabytí účinnosti tohoto zákona, jenž je páteří státní správy každého *civilizovaného* právního i neprávního státu, není žádný anebo jen malý *stranický* politický zájem. Otázky finanční nákladnosti státní služby mohou být až druhořadé, neboť *řádný* výkon státní správy čili *podstatná* část chodu státu je vždy nákladná. Nelze proto vyloučit ani možné politické spekulace o tom, že některé dočasně vládnoucí politické skupiny (či někdy až „politické sekty“) nemají svůj stranický zájem na tom, aby zákon vstoupil v účinnost v době, kdy tyto skupiny nebudou mít své „lidi“ zařazené na pro ně významných místech státní služby. Zahraněčí, evropská komunitami i domácí kritika dlouholeté neúčinnosti, již bez tak opožděně přijatého, služebního zákona z roku 2002 je proto plně *důvodná*. Inspirací by státně nemohoucimu Česku mohla v tomto směru být leckterá rozvojová země! Nemluvě o vlastní „předsocialistické“ historii československé a rakouské.

³² Rozsudek Nejvyššího správního soudu v Brně ze dne 4. 2. 2004 č.j.: 6 A 57/2002-61. <http://www.nssoud.cz>: žaloba znalce byla podána proti rozhodnutí ministra spravedlnosti ze dne 11. 3. 2002, č.j.: M-345/2002, ve věci odvolání znalce ze znalecké funkce v oboru ekonomika, odvětví ceny a odhady.

o odměnu za výkon veřejného úřadu v právním řízení z úředního pověření, a tím i o výkon úředně **závislý**, anebo taktéž naznačenou všeobecnou možností použití právního principu. Srov. též čl. 7 písm. a) Mezinárodního paktu o hospodářských, sociálních a kulturních právech, vyhl. č. 120/1976 Sb., který hovoří o právu každého člověka, aniž výslovně zmiňuje jen zaměstnance.

Přítom všem nemůžeme pominout **platnost přirozeného** (vrozeného) **lidského práva na spravedlivou odměnu za skutek**; tedy nejen za zaměstnaneckou práci, ale též za jakoukoli jinou hospodářskou činnost ve prospěch druhé strany (příjemce).³³ Přirozené subjektivní lidské právo (viz čl. 85 odst. 2 Ústavy a preambuli Listiny) na spravedlivou odměnu vyplývá z (filozoficky poznatelné a právovédně předpokládané) přirozené (objektivní) zákonitosti (a nutnosti) **vyrovnání braní a dávání**, jež působí i v sociálním prostoru. V něm se projevuje sociální soudržnost.

Můžeme přitom tradičně právně hovořit i o přirozené zásadě právní anebo o osvědčeném právním principu spravedlivé odměny. Podobně jako mluvíme o **přirozené zásadě spravedlivého důvodu**, například při ospravedlnění nejmenování určitého člověka znalcem anebo při správním trestání znalce.

Přinejmenším s ohledem na právní principy lze dovodit, že i pro znalce a tlumočníky platí subjektivní právo na spravedlivou odměnu za jejich činnost, a to i v právních řízeních z pověření orgánů veřejné moci.

V tomto světle pak nezbývá nežli kriticky zkoumat, zda sazby odměn v právních řízeních, neboť jde o státem administrativně-direktivně regulované odměny, jsou, anebo nejsou **přiměřené** ve smyslu **objektivně spravedlivé**; viz vyhl. č. 37/1967 Sb., k provedení zákona o znalcích a tlumočnících, ve znění pozdějších předpisů. Zkoumání se pak týká i jednotlivých případů přiznávání těchto odměn.

Výše naznačené úvahy můžeme ústrojně doplnit též o ochranu znalce **ústavně zaručeného základního lidského práva vlastnit majetek** (čl. 11 Listiny) a **práva pokojně užívat majetek** (čl. 1 Dodatkového protokolu k Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod, přijatého roku 1952, (přil. 1 sděl. č. 209/1992 Sb.)). Je-li totiž úředně pověřený znalec povinen podat znalecký posudek v právním řízení, což zásadně povinen je, a to za úředně přiznané znalečné dle úředních sazeb, přičemž by tato jeho činnost ve veřejném zájmu vedla v konkrétním případě až k **hospodářské ztrátě** znalce, resp. by znalečné nepokrývalo nutné nebo účelně vynaložené náklady znalce anebo by znalečné nepřinášelo znalci přiměřený zisk či by mu při tom všem nezůstaly nezbytné prostředky na udržování a rozvoj hospodářské činnosti, jednalo by se o **ústavně neodůvodněné krácení** znalce základního lidského práva vlastnit, resp. pokojně užívat majetek. A to i navzdory tomu, že by znalečné bylo pravomocně přiznáno rozhodnutím podle sazeb stanovených vyhláškou č. 37/1967 Sb.

Svou **hospodářskou činnost ve veřejném zájmu** by znalec v takovém případě musel plně nebo převážně (nikoli bagatelně) dotovat ze svých jiných prostředků nežli z hospodářských výnosů úředně přiznávaného znalečného. Nikde totiž není řečeno, že znalec by si měl nebo musel v takových případech finančně vypomáhat i **jinou** (další, ostatní) hospodářskou činností, například podáváním

posudků smluvně, tj. soukromoprávně mimo právní řízení, za ceny sjednané na trhu znaleckých služeb dle nabídky a poptávky. **Účelem** veřejných úřadů znaleckých je totiž **veřejná služba ve veřejném zájmu** pro orgány **veřejné moci v právních řízeních** před nimi vedenými. Vše „další“ je nadto a z tohoto veřejnoprávního hlediska není vůbec podstatné a ani by nemuselo být. Po nikom, ani po znalci, **nelze spravedlivě požadovat**, aby svou veřejnou službu ve veřejném úřadu, k níž byl úředně povolán, vykonával na úkor vlastních (soukromých) hospodářských prostředků nebo s plánovanou hospodářskou ztrátou svého hospodaření, o níž ale nestojí.

K tomu, abychom zůstali „pevně na zemi“, v sociální realitě, nezbývá nežli zkoumat znalečné a tlumočné v referenčním rámci **srovnatelných profesních odměn**. Tento rámec tvoří zejména advokátní tarif, odměny notářů a soudních exekutorů či odměny insolvenčních správců apod. Zohlednit je nutno, jak bývá, či nebývá nakládáno s náhradami nákladů řízení a zda a do jaké míry administrativně stanovené paušální náhrady nákladů soudně nebo správně trestního řízení zohledňují i náhradu nákladů státu na spravedlivé znalečné či tlumočné. Z hlediska objektivní přiměřenosti (spravedlivosti) odměny však nejsme tímto rámcem omezení, protože se jedná o státem regulované ceny, které mohou nebo nemusí odpovídat tržní hodnotě výkonu.

Tyto otázky však vyhrazuji až dalšímu zkoumání.

6. ZÁVĚREČNÉ SHRNUTÍ

Závěrem můžeme stručně shrnout, že odůvodnění, shora podané, nám umožňuje říci, že úvodem vznesená teze o znaleckém či tlumočnickém úřadu jako veřejném úřadu a její rozvedení do veřejných práv nebylo vyvráceno, resp. bylo **vědecky potvrzeno**, a to z hlediska platného českého práva. Současně tyto závěry chápu jako výzvu k veřejné vědecké rozpravě.

Zjednodušeně můžeme říci, že k tomu, aby veřejná správa znalectví a tlumočnictví byla skutečně dobrou správou a splňovala tak nejen formální, ale i materiální znaky právního státu bude zapotřebí ještě vyvinout zvýšené, začasto **osobní**, úsilí. V prvé řadě nezbývá nežli psychicky překonat některé zažitě myšlenkové stereotypy z doby před několika desetiletími, které ani ve své době neměly právní opodstatnění.

Otevřenou cestu k nápravě spatřuji v důsledném zohledňování postavení znalce a tlumočnicků z hlediska jejich lidských práv a svobod. Znamená to zejména projevovat více úcty k subjektivním právům cizích lidí nebo právnických osob, a tak si hledět i vlastní cti.

Upozorňuji též na potřebu se více a dále právně zaobírat právními otázkami znalecké a tlumočnické činnosti. Tento text nechť je proto chápán i jako výzva k pokračování. Významná role zejména znalce v právních řízeních doslova volá po dalším právním zkoumání.

³³ Širokém, filozofickém, či právním slova smyslu se jedná o odměnu za jakýkoli skutek včetně „odměny“ coby následného postihu za špatný skutek.

7. PŘÍLOHA

**Vybraná judikatura a správní rozhodnutí ve věcech
znaleckých**

1. Usnesení ÚS z 22. 1. 2002 sp. zn. I. ÚS 567/01
2. Usnesení NSS z 12. 3. 2009 čj.: Nad 4/2009-33
3. Rozsudek NSS z 4. 2. 2004 čj.: 6 A 57/2002-61
4. Rozsudek NSS z 14. 7. 2005 čj.: 2 As 67/2004-45
5. Usnesení NSS z 30. 5. 2007 čj.: 6 Ads 59/2007-26
6. Rozhodnutí VS v Praze z 15. 10. 1993 sp. zn. Cmz 38/92
7. Rozhodnutí ÚOHS z 13. 5. 1996 čj.: S 35/96-240
8. Rozhodnutí ÚOHS z 31. 5. 1996 čj.: S 43/96-240

Recenze:
Prof. JUDr. Petr Průcha, CSc.

